

Bilişsel Değerlendirme Ölçeği

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Bilişsel Değerlendirme Ölçeği*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=17901>

Öz

Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (BDÖ), Şerife Terzi tarafından 2009 yılında Türkçe'ye uyarlanmış bir psikolojik ölçüm aracıdır. Bu çalışmada, ölçeğin Türk kültürüne uygunluğunu belirlemek amacıyla kapsamlı **geçerlik** ve **güvenirlilik** analizlerini içermektedir. Ölçek, bireylerin olayları nasıl algıladığını ve değerlendirdiğini ölçmeyi amaçlar. Yapılan psikometrik çalışmalar, ölçeğin iki temel boyutta yüksek tutarlılığa sahip olduğunu ve ayırt edici geçerliğinin güçlü olduğunu göstermektedir. BDÖ, toplam 14 maddeden oluşmakta olup, 5'li Likert ölçeği formatında puanlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Bilişsel Değerlendirme, Geçerlik, Güvenirlilik, Uyarılma, Psikometrik Özellikler, Stres, Likert Ölçeği

Yazarlar

Şerife Terzi

Amaç

Bilişsel Değerlendirme Ölçeği'nin temel amacı, orijinal formunun psikometrik özelliklerini koruyarak Türk örneğine uyarlanması sağlamaktır. Bu uyarılma çalışması, ölçeğin Türkçede güvenilir ve geçerli bir araç olarak kullanılabileceğini belirlemek üzere tasarlanmıştır.

Ölçek, bireylerin karışık durumları **Birincil Değerlendirme** (durumun kişisel refah için ne kadar tehdit edici, zararlı veya zorlayıcı olduğunu değerlendirilmesi) ve **İkincil Değerlendirme** (durumla başa çıkma kaynaklarını ve seçeneklerinin değerlendirilmesi) boyutlarında nasıl yorumladığını nicel olarak ölçmeyi hedefler.

Yapı

Ölçek, Lazarus ve Folkman'ın stres ve başa çıkma teorisine dayanan **Bilişsel Değerlendirme** yapısını ölçmektedir. Bu yapı, bireyin çevresel talepleri ve kişisel kaynakları arasındaki ilişkiyi yorumlama sürecini ifade eder. Ölçeğin psikometrik analizleri, iki ana alt ölçeğe sahip olduğunu göstermektedir: Birincil Değerlendirme ve İkincil Değerlendirme.

Bu iki alt boyut, bireyin bir olayı tehdit olarak algılayıp algılamadığını (Birincil) ve bu tehditle başa çıkmak için yeterli kaynağa sahip olup olmadığını (İkincil) sistematik olarak değerlendirmesini sağlar. Ölçek, toplam 14 maddeden oluşmaktadır.

Geçerlik

Ölçeğin **ayrıt edici geçerlik** çalışmaları, ölçekten en yüksek ve en düşük puanlar alan alt ve üst %27'lik grupların karşılaştırılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan t testi analizlerinde elde edilen değerler 4.487 ile 9.304 arasında değişimi ve tüm maddelerin istatistiksel olarak .000 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, ölçek maddelerinin ilgili yapıyı ölçme konusunda yüksek bir ayrıtme gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, ölçeğin **ölçüt bağıntılı geçerliliği** (eş zamanlı geçerlik) kapsamında, 150 kişilik bir gruba Bilişsel Değerlendirme Ölçeği ve Sifat Tarama Listesi (STL) art arda uygulanmıştır. İlk ölçekten alınan puanlar arasındaki korelasyon, Pearson Korelasyon katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Sonuçlar, Birincil Değerlendirme Ölçeği ile Sifat Tarama Listesi toplam puanları arasında $r = .81$ düzeyinde; İkincil Değerlendirme Ölçeği ile Sifat Tarama Listesi toplam puanları arasında ise $r = .89$ düzeyinde yüksek ve anlamlı bir korelasyon olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular, ölçeğin yapısal olarak ilgili teorik yapılarla tutarlı olduğunu kanıtlamaktadır.

Güvenirlik

Güvenirlik analizleri kapsamında, iç tutarlılık (içerik tutarlılığı) ve zamana bağlı tutarlılık (test-tekrar test) yöntemleri kullanılmıştır. İç tutarlılık belirlemek amacıyla **Cronbach-alpha katsayısı** hesaplanmıştır.

İç Tutarlılık (Cronbach Alpha): Birincil Değerlendirme alt ölçeği için **.90**; İkincil Değerlendirme alt ölçeği için **.87** olarak bulunmuştur. Bu yüksek değerler, ölçeğin iç tutarlılığını mükemmel düzeyde olduğunu göstermektedir.

Test-Tekrar Test Güvenirliği: Zamana bağlı istikrarı ölçmek için kullanılan test-tekrar test yöntemi sonuçlarına göre, Birincil Değerlendirme için $r = .82$; İkincil Değerlendirme için ise $r = .89$ katsayılar elde edilmiştir. Bu katsayılar, ölçeğin zaman içinde tutarlı sonuçlar verdiğini doğrulamaktadır.

Madde Toplam Korelasyonları: Ölçeğin madde toplam korelasyonları **.27 ile .55** arasında değişmektedir. Bu aralık, maddelerin ilgili oldukları toplam puanla orta düzeyde güçlü bir ilişki kurduğunu ve ölçek bütünlüğüne katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Faktör Analizi

Uyarılma çalışmasının geçerlik ve güvenilirlik bölümlerinde Birincil Değerlendirme ve İkincil Değerlendirme olmak üzere iki farklı alt ölçek için ayrı ayrı psikometrik değerlerin sunulması, ölçeğin orijinal yapısının iki faktörlü olduğunu ve bu yapının Türkçe uyarılmasında da korunduğunu işaret etmektedir.

Bu iki faktörlü yapı, teorik olarak bilişsel değerlendirme sürecinin ardından iki aşamaya temsil eder: bireyin bir durumu tehdit olarak algılayıp algılamadığı (Birincil) ve bu tehditle başa çıkma kapasitesini değerlendirip devalendirmedigi (ikincil).

Araç

Test Türü: Uyarlama

Format: 5'li Likert ölçeği şeklindedir. Derecelendirme "(0) Hiç uygun değil" ile "(4) Tamamen uygun" arasında değişmektedir.

Mevcut Diller: Türkçe (Uyarlama)

Popülasyon Grubu: Öğrenciler (Uyarlama çalışması 150 kişilik öğrenci grubu üzerinde yapılmıştır.)

Yaş Grubu: Belirtilmemiş (Genellikle üniversite öğrencileri)

Popülasyon Detayları: Uyarlama çalışması için kullanılan örneklem 150 kişiden oluşmaktadır.

Test Metodolojisi: Öz bildirim ölçeği. Uygulama aynı oturumda art arda yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Bilişsel Süreçler, Psikoloji, Psikometrik, Geçerlik, Güvenilirlik, Cronbach Alpha, T-Testi, Korelasyon

Yazarlar

Yazar ORCID Tanımlayıcıları: Bilinmiyor

Bağımlı E-posta Adresleri: serife@gazi.edu.tr (Sorumlu Yazar: Serife Terzi)

Yazma Adresi: Belirtilmemiş (Gazi Üniversitesi ile ilişkili olduğu varsayılmaktadır.)

İzinler, Ücret ve Test Yılı

Ölçeğin orijinal uyarlama çalışması 2009 yılında yayınlanmıştır. Ölçeğin kullanımı için sorumlu yazar Serife Terzi ile iletişime geçilmesi önerilmektedir. Telif hakları ve izinler konusunda yazarın e-posta adresi kullanılabilir.

Kaynaklar

Terzi ? . (2009). Bilişsel Değerlendirme Ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 127-141.

Makalenin Dergipark bağlantısı: dergipark.gov.tr

Ölçeğin orijinal PDF dosyası burada indirilebilir: bilissel-degerlendirme-olceg-toad.pdf

Bilişsel Değerlendirme Ölçeği Maddeleri

ÖNEMLİ: Ölçek maddeleri kaynak içerikte yer almamaktadır. Toplam 14 maddeden oluştuğu belirtilmiştir.

ARABPSYCHOLOGY.COM